

*БРОВКО Т.В., старший викладач
ГОДЗЬ О.О., асистент
Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г. Короленка*

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА: ПРІОРИТЕТИ ТА СТРАТЕГІЧНІ ЗАВДАННЯ

Найбільших успіхів на постіндустріальному етапі розвитку досягають країни, які надають першість стратегічним пріоритетам розвитку творчого, професійного, освітнього, трудового, фізичного потенціалу громадян.

Для нашої країни, яка ввійшла в період тривалої депопуляції, принципово важливою є концентрація зусиль передусім на поліпшенні якісного складу населення, забезпеченні сталого людського розвитку, зокрема через значне збільшення інвестицій в освіту, охорону здоров'я, формування здорового способу життя, розвиток ринку праці тощо.

Низька ефективність діючих соціальних програм зумовлена насамперед їх недостатнім фінансуванням та слабкою соціальною спрямованістю бюджетної політики. Навіть незважаючи на збільшення обсягів бюджетного фінансування соціальної сфери останнім часом, ситуація реально не поліпшується. Це підтверджується дослідженням взаємозв'язків показників, що характеризують стан і охорону здоров'я у регіонах України. Соціальний захист не виконує належним чином свої функції, через що практично не зменшується бідність, на яку найбільш наражені сім'ї з дітьми; переважно пільги мають декларативний характер; більша частина соціальних послуг надається на низькому рівні; не забезпечується рівна доступність до якісних соціальних послуг (освітніх, медичних, культурних, житлово-комунальних тощо).

Нагальною необхідністю є перенесення акцентів з допомоги соціально вразливим верствам суспільства на розвиток ринку праці й максимальне розширення зайнятості, забезпечення гідної винагороди за працю, на заохочення економічної активності, прагнення набути високий рівень професійно-освітньої підготовки.

Політика доходів має трансформуватися у напрямі стимулювання зростання легально сплачуваної заробітної плати як обов'язкової передумови фінансової спроможності системи загальнообов'язкового соціального страхування, передовсім пенсійного. Ефективна трансформація політики доходів забезпечить істотне підвищення рівня життя широких верств населення та формування соціальної структури, наближеної до європейської.

Важливим напрямом трансформації політики доходів є вдосконалення порядку встановлення мінімальної заробітної плати, запровадження нового соціального стандарту – мінімальної погодинної заробітної плати. Мінімальна заробітна плата повинна виступати державною гарантією нижньої межі оплати праці, розмір якої слід прив'язувати до споживчого кошику.

Формування системи соціального захисту має ґрунтуватися на принципах системності, соціальної справедливості, ефективності та фінансової обґрунтованості. Стратегічним пріоритетом стає формування повномасштабної системи соціального страхування. Механізм призначення страхових виплат слід зробити абсолютно прозорим і зрозумілим, що сприятиме заохоченню населення до участі у страхових програмах і до отримання заробітної плати на легальних правових засадах.

Поряд з комплексним реформуванням системи охорони здоров'я, необхідним є поширення медичного страхування, поступове його перетворення на складову загальнообов'язкової системи. Становлення повномасштабної системи соціального страхування унеможливить збідніння населення в разі настання страхової події (втрати роботи, старості, захворювання тощо), сприятиме легалізації доходів переважної більшості населення країни та водночас створить потужне джерело довгострокових інвестицій.

Найпершим кроком реформування системи соціального страхування є створення єдиної системи збирання, обліку та контролю за сплатою внесків шляхом запровадження єдиного соціального внеску. Це дасть змогу скоротити адміністративні видатки і роботодавців, і страхових фондів, уникнути дублювання останніми функцій, забезпечити належну прозорість фінансових потоків. Запровадження єдиного соціального внеску сприятиме й покращенню підприємницького середовища в Україні та подальшій легалізації фонду оплати праці.

Усі, хто не зміг забезпечити собі належні засоби існування попередніми страховими внесками, при необхідності матимуть право на отримання соціальної допомоги. Проте виплати, що здійснюються у вигляді соціальної допомоги, визначатимуться бюджетними можливостями держави й будуть істотно нижчими за ті, що сплачуються на страхових засадах.

Соціальна допомога має спрямовуватися бідним верствам населення виключно на адресних засадах з урахуванням сукупного доходу сім'ї. Винятком може залишитися тільки допомога при народженні дитини, яку, з огляду на надзвичайну важливість підвищення народжуваності та створення рівних умов догляду за дітьми, доцільно надавати на універсальних засадах.

Важливим напрямком перебудови соціальної політики є розширення повноважень органів місцевої влади щодо надання соціальних послуг. Це потребує відповідних змін у фіскальних та міжбюджетних відносинах, забезпечення доступу органів місцевого самоврядування до кредитних ресурсів та трансформації взаємовідносин місцевої і центральної влади у поєднанні із контролем з боку громадськості.

Неефективна структура зайнятості віддзеркалює реалізацію моделі економічного розвитку, яка базується на дешевій робочій силі. Це може призвести до втрати трудового потенціалу суспільства та деградації робочої сили. Відповідно до концепції зміщення акцентів соціальної політики на забезпечення максимальної реалізації права громадянина на працю та отримання за неї гідної винагороди, у сфері політики зайнятості необхідно здійснити комплекс заходів, спрямованих на удосконалення ринку праці та системи працевлаштування, випереджаюче зростання зайнятості в малому і середньому бізнесі, а також у сфері послуг. Ці заходи мають компенсувати негативний вплив на ринок праці зрушень, що відбуваються в структурі національної економіки під впливом конкурентного середовища та відповідно до орієнтирів структурної політики України.

У цілому, першочерговими заходами в реформуванні соціальної політики слід визначити такі:

- ◆ розробка системи довгострокових прогнозів попиту на робочу силу за професіями і відповідно із цим формування прогнозів державного замовлення на підготовку кваліфікованих кадрів;
- ◆ забезпечення співпраці між навчальними закладами й підприємствами (роботодавцями) з метою формування, відтворення та збереження кадрового потенціалу, підвищення його кваліфікації;
- ◆ розвиток системи підготовки кваліфікованих робочих кадрів на підприємствах;
- ◆ забезпечення випускникам навчальних закладів різних ступенів акредитації, підготовлених за державним замовленням, першого робочого місця;
- ◆ розробка механізмів стимулювання підприємців до створення нових робочих місць;
- ◆ створення системи тимчасового житла, включаючи мережу гуртожитків, для спрощення трудової міграції всередині країни;
- ◆ розробка механізмів стимулювання підприємців до інвестицій у види економічної діяльності, найбільш важливі для економіки країни;
- ◆ моніторинг впливу економічної політики на рівень зайнятості, зокрема – у сфері лібералізації ринків, цінового регулювання тощо;
- ◆ забезпечення захисту інтересів громадян, які працюють за межами

країни та стимулювання їх до повернення.

Ефективна реалізація завдань соціальної політики можлива тільки за умов коли економіка розвивається, а держава діє в інтересах більшості населення; коли розвиненими є парламентські форми демократії та інститути громадянського суспільства, що забезпечують представництво інтересів різних соціальних груп; коли організації робітників (партії, профспілки) мають достатню силу і користуються авторитетом у суспільстві.